

Jaarverslag 2024 steenuilen & kerkuilen in Limburg

Steenuilengroep Limburg en Kerkuilengroep Limburg zijn onderdeel van Vogelwacht Limburg
Coördinatie Geco Visscher / 06-21545462 / gecovisscher@gmail.com / www.vogelwacht-limburg.nl
Regiocontactpersoon STONE EN SKWN

Voorwoord

Ondanks een wat minder jaar voor onze uilen, ik kom daar later op terug, ben ik weer blij met dit jaarverslag.

Het jaarverslag laat via de cijfers en door prachtige verhalen zien hoe onze Limburgse vrijwilligers zich in 2024 weer hebben ingezet voor de bescherming van steen- en kerkuilen.

De honderden vrijwilligers hebben regenbuien, harde wind, ondergelopen weilanden en nauwelijks berijdbare landwegen moeten trotseren om nestkasten te maken, te plaatsen en te onderhouden. Vervolgens moesten al deze nestkasten gedurende het broedseizoen worden gecontroleerd op broedsels. Inventarisatiegegevens werden verzameld en doorgegeven aan Sovon en ondergetekende.

Een niet geringe prestatie, waarvoor ik jullie, ook namens al onze steen- en kerkuilen, van harte wil danken!

Zoals al aangegeven; het was dit (voor-)jaar wel erg nat en koud. Vorig jaar konden kerkuilen nog profiteren van een prima muizenstand; dit jaar niet. Door de vele regen zijn nogal wat muizen nesten mislukt, wat tot gevolg had dat er erg weinig muizen, vooral veldmuizen, beschikbaar waren.

De kerkuil is een echte specialist (muizen zijn het hoofdbestanddeel van het menu) en had dus veel last van het beperkte voedselaanbod. De conditie van de volwassen vogels was niet optimaal, wat tot gevolg had dat nogal wat paartjes niet tot broeden kwamen. Daar waar wel eieren werden gelegd, bleken de nesten een stuk kleiner dan normaal het geval is.

Een steenuil is qua voedsel een generalist. Allerlei soorten prooi staan op het menu van dit kleinste uiltje van ons land. Dat neemt niet weg dat muizen toch heel belangrijk zijn. Een steenuil brengt in het broedseizoen allerlei soorten prooi naar het nest. Deze prooien hebben allemaal een gemiddeld gewicht. Uit opnames van Beleef de Lente blijkt dat ongeveer 30% van dit totaalgewicht uit muizen bestaat. Helaas troffen we dit seizoen maar heel weinig muizen als voorraad in de nestkasten aan. Daar komt bij dat vliegende insecten door de vele regen ook minder beschikbaar waren. Doordat de prooiaanvoer door het mannetje wat achterbleef zijn veel vrouwtjes in de fase dat ze nog op de kleine jongen zaten ook gaan jagen. Dit alles had tot gevolg dat nogal wat van die jongen door een combinatie van kou en honger dood zijn gegaan.

Al met al voor zowel de kerk- als de steenuil geen goed broedseizoen.

Ook wil ik graag de Stichting Dier in Nood danken voor hun jaarlijkse financiële bijdrage.

Deze wordt bijzonder op prijs gesteld en stelt ons in staat om samen met al die vrijwilligers een belangrijke bijdrage te leveren aan de bescherming van steen- en kerkuil. Tot slot een woord van dank aan Cyrille Larosch die weer geholpen heeft bij het samenstellen van dit jaarverslag.

Geco Visscher

Vogelwacht Limburg

Coördinator Steenuilenwerkgroep Limburg en Kerkuilenwerkgroep Limburg

Vogelwacht Limburg

Inhoud

Voorwoord	1
Omstandigheden seizoen	3
Verhalen uit het veld	4
Broedresultaten steenuil 2024	10
Broedresultaten kerkuil 2024	13
Gebruik Nestcamera's	15
Bijeenkomst Limburgse ringers	17
Braakballenonderzoek Zoogdiervereniging	18
Waterbakken tot de rand vullen	20
Uitnodiging Jaarlijkse bijeenkomst	21
Poster ontwikkeling juveniele steenuil	22
Poster ontwikkeling juveniele kerkuil	23

Omstandigheden seizoen

Recordnat 2023 en 2024 dan..

We starten het jaar zoals we het eindigden met regen, met als gevolg een hoogwatergolf door de Maas rond Driekoningen. Daarna was het zonnig met een vorstperiode van 7 t/m 21 januari waarbij er zelfs geschaatst kon worden. Op 17 januari begon het vanuit het zuiden te sneeuwen en deze reikte tot Midden-Limburg. De sneeuw smolt weg op 22 januari. Wat volgde was een recordzachte en sombere (37uur zonneschijn tegen 90 uur normaal) februari. De meteorologische winter van december t/m februari was zeer zacht en erg nat (natste winter sinds 1995).

Bij het begin van de astronomische lente was de natuur in Limburg extreem vroeg uitgelopen. Zo stonden bijvoorbeeld al pruimenbomen in bloei rond 21 maart. Het voorjaar van 2024 heeft historie geschreven. De meteorologische lente van maart t/m mei was op de meeste plaatsen in Limburg (met uitzondering van delen van noordelijk Noord-Limburg) recordnat, met meer dan 300 mm neerslag. Normaal valt er in de lente 150 tot 170 mm neerslag in Limburg.

Zo werd er weerrecord na weerrecord gebroken, zo ook in mei. Met een nieuw officieel (KNMI) landelijk neerslagrecord. Op het KNMI-neerslagstation Noorbeek is in mei totaal maar liefst 228 mm (om precies te zijn 227,5 mm) regen gevallen (normaal 62). Zo was mei dus een kletsnatte maand en laat dit nu net de tijd zijn dat er jonge steenuilen worden geboren, die van voedsel en warmte moeten worden voorzien..

In grote delen van Noord- en Midden-Limburg viel in juni minder regen dan normaal. Op enkele plaatsen, zoals in Blerick, Buchten, Heibloem, Stramproy en Kessel viel 50 mm regen of nog iets minder (normaal 65 mm). Daarentegen was juni in grote delen van Zuid-Limburg al de twaalfde natte maand op rij. Ondermeer in Maastricht, Eijsden, Valkenburg en Nuth viel deze maand in totaal ruim 110 mm regen. Ook juli was in Zuid-Limburg nat en qua temperatuur en zonneschijnduur normaal.

De meteorologische zomer van juni tot en met augustus was dit jaar vooral tijdens de eerste helft wisselvallig en vaak kouder dan het langjarig gemiddelde, waarna het vanaf half juli meestal warmer dan normaal was met meer zonneschijn. In grote delen van Noord- en Midden-Limburg was de meteorologische zomer droger dan gemiddeld met o.a. in Meterik, Venlo en Stramproy nog geen 170 mm zomerregen. Op de drie Limburgse KNMI-weerstations Arcen, Ell-Haler en Beek (luchthaven) was er in de zomer van dit jaar géén hittegolf, en dat was voor het laatst het geval in de zomer van 2014. Dit is opvallend want sinds de jaren negentig van de vorig eeuw is het aantal hittegolven in Limburg juist sterk gestegen.

De eerste twee herfstmaanden september en oktober waren warmer dan het klimatologisch gemiddelde. Een ander opmerkelijk weersverschijnsel was dat het op vrijdag 22 november vroom in de nacht nog tot -3 graden. En op de zondagmiddag 24 november werd het in Limburg maar liefst twintig graden warmer (door een stormdepressie die subtropische lucht uit het zuiden bracht) met een maximum van +19 graden. En dat terwijl er zaterdagochtend op de Vaalserberg nog 17 cm sneeuw lag!

Samenvattend was 2024 weer een uitzonderlijk nat jaar met een zachte en natte winter. De astronomische lente was extreem vroeg (net zoals in 1990). Zo was de bloei van pruimenbomen rond 21 maart 2024; 2½ week vroeger dan normaal (gemiddelde vanaf 1988) en een maand vroeger dan wat normaal was in het koudere klimaat (1951-1987). Mei een kletsnatte maand; wat waarschijnlijk resulteerde in het verloren gaan van veel steenuilen nesten door kou/nattigheid en slechte prooiaanvoer. De zomer was warm en vrij zonnig, zonder hittegolf. De meteorologische herfst was naast nat ook wat warmer dan gebruikelijk. Door al die nattigheid zijn de grondwaterstanden hoog en gaan we de winterperiode in met een natte bodem.

Verhalen uit het veld

Onderstaand een bloemlezing van wat de veldwerkers zoal aantreffen tijdens de controles.

Gezwellen poot

Tijdens onze controle van een kerkuilenkast op 31 mei 2024 troffen we wel iets heel bijzonders aan. Een juveniele kerkuil van ca. 35 dagen had een nylon gerafeld touw om zijn poot zitten. Dit zat net boven zijn klauwen en was al een beetje ingegroeid en knelde dus deze poot af. Gevolg was dat deze poot helemaal opgezwollen was. Met behulp van een scalp hebben we het touw kunnen verwijderen. Er was een lichte verwonding aan de poot en dus hebben deze poot gedesinfecteerd. We hebben de kerkuil geringd, want er was een redelijk kans dat de kerkuil zou herstellen. Bij een nieuwe controle van de kast, enkele maanden later, hebben we geen skelet of ring in de kast aangetroffen. Waarmee we mogen aannemen dat deze kerkuil levend de kast verlaten heeft.

Gerrit Michels - Uilenwerkgroep Maas en Peel

Hoi mannen,

bij deze een korte update van het afgelopen jaar.

Van mijn 9 steenuilen kasten waren er dit jaar 4 bewoond met 3 en 4 eieren.

Na een aantal weken gebroed te hebben, is van alle legsels niets terecht gekomen.

Wat mij opviel is dat er in geen enkele kast muizen of ander voer lag.

In een nest lagen de drie jongen van ongeveer een week oud dood in de kast.

Ook was een nest vermoedelijk door de marter leeg gehaald.

Ger Lumens – Guttecoven

Kerkuil in kerk

Ergens in september werd via een aantal tussenpersonen op een avond contact met ons gelegd met een bijzondere hulpvraag. Al twee dagen bleek een uil zich op te houden in de kerk te Bocholtz.

Het orgel was de favoriete roestplaats.

Men had al enige tijd de deuren open laten staan, maar zonder succes. Nu was de nood hoog omdat de volgende morgen om 12:00 uur een begrafenis plaats zou vinden. 's Ochtends zijn wij dan ook

gaan kijken. Eén van ons, die wat eerder aankwam, was samen met de koster al in de kerk op zoek naar de uil. Met succes, want op het moment dat de ander aan kwam lopen, vloog de uil door de openstaande deuren naar buiten. De kerkuil was dusdanig gedesoriënteerd dat deze direct tegen een raam aanvloog en in een plantenbak belandde. De uil leek een ogenschijnlijk gezonde vogel die deze zomer was uitgevlogen als jong, en we besloten deze 's avonds op een geschikte plek los te laten. Echter, niet ieder verhaal kent een goede afloop; helaas overleed de uil tegen de avond vlak voor het loslaten. Hoogstwaarschijnlijk door een combinatie van voedselgebrek en stress. Toch was het goed dat we het kerkbestuur konden helpen en wat voorlichting over de kerkuil gegeven hebben.

Arnold Bakker & Vincent Mourik

Kerkuilen nestelen weer in kerk Molenhoek

Op de kerkzolder in Molenhoek heeft zich tegen de verwachtingen in weer een paartje kerkuilen genesteld. Dit voorjaar hebben ze eieren gelegd en in de zomer vlogen er drie prachtige jongen uit. Een mooi resultaat van gezamenlijk beschermwerk van IVN Maas & Niers en de kerk als gastheer. Dat er weer kerkuilen nestelen op de kerkzolder in Molenhoek was een mooie verrassing. Hun nestkast was namelijk 'gekraakt' door honingbijen. Een aantal jaar geleden is er door de kerk gezocht naar een oplossing om de bijen te laten verhuizen in samenwerking met een lokale imker. Omdat verhuizen uiteindelijk geen optie bleek te zijn vanwege de lastige bereikbaarheid van de kast is er besloten om het volk te verdelgen.

Omdat wij de kast vanuit het IVN al een aantal jaren niet meer gecontroleerd hadden, hebben we vorig jaar weer contact opgenomen met het kerkbestuur. Al snel volgde een controle. Na een klim over de prachtige gewelven van deze kerk troffen we een kast aan die tjokvol zat met raten. Onder de kast troffen we ook nog het verdelgingsmiddel aan. We hebben de kast ter plekke opgeschoond.

Wat we niet hadden verwacht is dat er al direct in het eerste broedseizoen een paartje kerkuilen dankbaar gebruik zou gaan maken van de kast! We waren erg benieuwd hoe dit uit zou gaan pakken, omdat er uiteindelijk toch een verdelgingsmiddel gebruikt was.

Medio juli dit jaar hebben we bij de eerste controle van de kast vier uilskuikens gevonden. Een maand later is het nest opnieuw gecontroleerd, ditmaal om de jongen te ringen. Er bleken nog drie kuikens over te zijn met een geschatte leeftijd van 36-49 dagen oud en ze waren in goede conditie. Bij de nacontrole bleken ze allen uitgevlogen. De adulte kerkuilen hebben we tijdens onze bezoeken niet aangetroffen.

Meer lezen over het werk van IVN, bekijk onze website: www.ivn.nl/afdeling/maas-en-niers/roofvogels-en-uilen of neem een kijkje op https://www.instagram.com/uilen_roofvogelringer_gennep/p/C8wNyFEq6DV/?img_index=1

Dirk Kerkhoff & Frank Spikmans - Roofvogel-/uilenwerkgroep IVN Maas & Niers

Kerkuil broedt in stro

Op een boerderij in de omgeving van Mechelen hangt sinds lange tijd een kerkuilenkast, die ook vele jaren lang bezet is geweest. Twee jaar geleden werd bij het opsteken van het stro per ongeluk de kast afgestoten. Sindsdien is het zowel van de kant van de boer, als ook van de kant van vrijwilligers niet gelukt de kast terug te hangen. Deze zomer werd duidelijk dat de uilen zich hier niets van aan trokken. Midden juni ontvingen wij bericht dat een nest uilen in het stro werd gevonden. Uit de omschrijving bleek dat de jongen ongeveer 1 maand oud waren, en nog wel even te gaan hadden. Er is contact gehouden met de bewoners, die een oogje in het zeil hielden en zorgden dat een beschutte hoek met strobalen beschikbaar bleef voor de jongen. Bij het groter worden verplaatsten de jongen zich naar de vloer van de zolder en werden veelvuldig gezien, al heen en weer lopende tussen de strobalen, de vleugels oefenend. Dit nest van 5 vloog succesvol uit en de jongen zijn nog enige tijd 's avonds waargenomen rond de schuur. Door met de bewoners te praten en het tijdstip van foto's te achterhalen, kon zelfs voldoende data worden verzameld om een volledige nestkaart in te vullen! En natuurlijk is het goede voornemen voor 2025 om de kast tijdig terug te hangen.

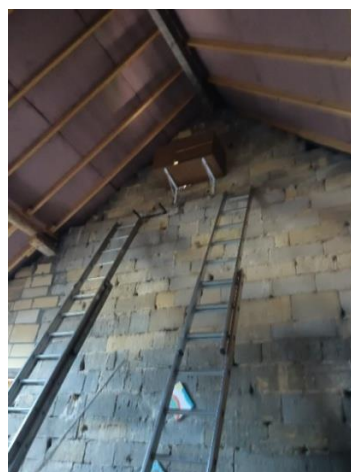

Vincent Mourik & Petra Slenter – UWG Epen, Mechelen, Slenaken

Groots handelen in Klein-Welsden

Iemand uit Klein Welsden wilde graag een nestkast voor een kerkuil geplaatst hebben. Bij het bezoek aan de schuur was de kerkuil aanwezig en wel te zien aan de vele braakballen en witte krijt plekken. De vraag van de eigenaar was om verdere bevuiling in de schuur tegen te gaan. De oplossing was, de kast meteen tegen de bovenste opening te plaatsen en de andere gaten te dicht, zodat er geen andere toegang meer was tot de schuur voor de kerkuil. Op deze manier wordt een broedplek voor de kerkuil gered.

Ik stelde een eigen gemaakte kast beschikbaar en samen met Philippe gingen we de kast ophangen. Wij, Jos Wijnands, Philippe Meyer en ik hebben een afspraak met Paul gemaakt om de kast te plaatsen. De kast hangt op beugels rechtstreeks tegen het bovenste gat in de nok van de schuur. Samen met Philippe hebben we door het denk en doe werk de kast op 6 meter hoogte op deze mooie locatie bevestigd.

Arbo- technisch? Geen kast om met ons tweetjes de ladder op te dragen. We hebben door het uilengat een lang touw naar buiten laten zakken. De kast is hieraan vastgebonden en tegen achterkant van de ladder omhoog gehesen. Het onhandige en gewicht van de kast werd hierdoor opgevangen. Het laatste gedeelte hebben we de kast op de beugels gezet. Toen was het alleen nog een kwestie van de kast aan de beugels vast te maken.

Er moet nog één uilengat en een opening onder het dakbeschot van de poort worden gedicht, zodat de kerkuil alleen de kast kan bereiken en de schuur niet meer kan bevuilen. Door de gastvrijheid en fijne samenwerking met de bewoner gaan wij deze nestkast in de toekomst controleren.

Jan de Veen & Philippe Meyer - IVN Eijsden

Niet alledaagse muizen in Zuid-Limburg

Naar aanleiding van het broedgeval (2023) van de kerkuil in De Beuk, de voormalige boswachterswoning op de Riesenbergs-Savelsbos, hebben we in december braakballen verzameld. We hebben dit zowel nabij de invliegopening van de nestkast, als in de groeve Riesenbergs gedaan. In de groeve zijn de braakballen door Staatsbosbeheer verzameld. Dat pakket hebben we ter determinatie opgestuurd naar de Zoogdierverseniging.

Ondergrondse woelmuis (foto: Wesley Overman) Grote bosmuis (foto: Saxifraga)

Het resultaat mag er wezen. De resten van allerlei muizensoorten werden teruggevonden. Twee soorten die toch wel wat bijzonder waren zijn de Ondergrondse woelmuis en de Grote bosmuis. Zo zie je dat braakbalonderzoek hele interessante waarnemingen op kan leveren.

Hub Reumers, Stichting Grueles Gronsveld

2024

Succesvolle paalkast en tussenstand eind mei

Hoe moeilijk heeft ons steenuiltje het om te overleven. Al jaren en nog steeds is het een gevecht tussen hem en de steenmarter. Steeds bij het openen van de kast, grote ergernis. Ik was het zat. Als proef, heb ik een groot aantal boomnestkasten vervangen door vrijstaande nestkasten en heb in de nabijheid van de boom nestkast een vrijstaande nestkast geplaatst.

Deze kasten worden, op een 3 m. hoge ijzeren of een houten paal omgeven door pvc, in weilanden geplaatst. Plaats de paalkast niet te dichtbij een boom, mijn ontwerp heeft al mooie resultaten opgeleverd zoals :

- * een muizenopslag die in de nabijheid van een kast met jongen staat
- * succesvol uitgevlogen jongen
- * een veilige slaap- en schuilplaats door een mannetje

Hiermee wordt het controleren van de nestkasten toch leuker en krijgt ons steenuiltje meer overlevingskansen!!!!

Voor de rest in mijn werkgebied Schimmert en 5 km in de omgeving, vind ik de resultaten mooi. Steenuilen: 14 kasten met broed. In verschillende kasten zijn de jongen al geringd. Na vanavond (eind mei), zijn de 6 kasten waar nog eieren liggen aan de beurt met controleren om te kijken hoe de stand van zaken is. In een steenuilnestkast ook het broedsel van de koolmees aangetroffen. Het achterste deel van de kast was helemaal belegd met mos, paardenhaar, schapenwol en daar middenin zat het nest met eitjes en jongen. Door de vele regen zijn Jos, ik en belangstellenden toch gaan ringen. Het bijzondere hiervan was dat ook in 2 kasten het vrouwtje bij de jongen zat. Nooit eerder meegemaakt. Door de aanhoudende regen? Tijdens het jagen in de regen nat geworden en in de kast gewacht dat zichzelf droog was en het buiten ook droog was. Tot nu toe, al deze mooie momenten. Jammer genoeg heb ik ze niet allemaal op foto kunnen vastleggen, te druk met het sociale gebeuren, de binding van belangstellenden met het steenuilen gebeuren, de vragen, enz.

Mooie momenten! Door een aankondiging via de website IVN Meerssen, vogelwerkgroep en de Nieuwsflits werden deze controle - en ringavonden van de steenuiltjes, torenvalkjes en kerkuiltjes gepubliceerd en bijgewoond door niet-leden en leden van IVN Meerssen en vrienden en kennissen van het Schimmertse dorp. Op het einde van de avonden stond voor de liefhebbers een lekker bakkie koffie/thee met cake klaar om een na babbeltje te doen. Kerkuilen al een paar jongen geringd en er moeten nog verschillende kerkuilenkasten worden gecontroleerd.

Jan de Veen – VWG IVN Meerssen

2024

Buizerd naast steenuil

Op 4 juli dit jaar gingen we 's avonds op stap naar Partij om het allerlaatste nest steenuilen in ons werkgebied te ringen. Twee jongen van 25 dagen oud en in goede conditie werden geringd. Terwijl de uiltjes werden teruggezet, vertelde de eigenaar dat iets verderop in de boomgaard zich een buizerdnest bevond. Wij vonden dit eigenaardig, binnen 50 m van woonhuizen en in 5 m hoge appelboom leek ons geen geschikte plek. Toch zijn we maar even gaan kijken.

Inderdaad was er een nest aanwezig, en een spuitspoor was zichtbaar, maar verder was er geen teken van leven op of rond het nest. Zonder hoge verwachtingen klom ik op de ladder, en tot mijn grote verrassing zat er een flink uit de kluiten gewassen buizerd jong op het nest! Alhoewel het

jong al groot genoeg was om weg te klauteren was de kruin dusdanig dicht dat dit niet meeviel en ik het jong nog grijpen kon. Een mooie bijvangst die kon worden geringd terwijl een ouder laag boven ons cirkelde. Het betrof een gezond buizerdjong, waarschijnlijk een vrouw, van zo'n 35 dagen oud. Na afloop werd het jong weer zonder problemen op het nest teruggeplaatst. Wij vonden het verbazingwekkend dat een buizerd- en steenuilen nest op zo'n 50 m van elkaar, dicht bij een woonhuis, succesvol kunnen zijn.

Vincent Mourik & Petra Slenter – UWG Epen, Mechelen, Slenaken

Buitenkansje voor exotische nestkraker?

In tijden van krapte op de woningenmarkt zijn er altijd individuen die eerder kansen zien dan beperkingen. Dit is niet anders dan in het dierenrijk. Zeker in een relatief slecht en nat jaar voor de kerkuil in 2024. Hoewel kerkuilennestkasten vooral bedoeld zijn om hun kroost veilig in groot te brengen heeft het ook een belangrijke functie als overlevingsstrategie in de winter. Echter wanneer kerkuilen verhuizen of afwezig zijn, ontstaan er kansen voor andere vogelsoorten.

Kauwen en holenduiven maken maar al te graag gebruik van deze leegstaande "villa's" waarbij eerstgenoemde er meestal een rotzootje van maakt. In het najaar dienen deze takken dan weer verwijderd te worden uit de nestkast. In mindere mate maken ook bosuil, steenuil en zelfs torenvalk, graag gebruik van deze ruime woningen. Zeker als de kerkuil niet aanwezig is. Ook bijen of hoornaar hebben soms hun zinnen gemunt op deze kerkuilennestkasten. In zo'n geval is het maar beter dat de kerkuil vroegtijdig zijn domicilie heeft verlaten.

Dit jaar troffen we bij een locatie in Noord-Limburg een bijzondere exotische nestkraker aan. Niet alleen om zijn uiterlijk maar ook zeker vanwege zijn formaat. Een nijlgans. Deze opportunist had zijn kans geroken en dankbaar gebruik gemaakt van dit buitenkansje. Of had het nijlganzenpaar misschien toch te vroeg gejuicht? Had de kerkuil zich toch bedacht, getuige de aanwezigheid van verse braakballen in zijn nestkast? Enfin, dit weten we niet. Toch weer een verrassing tijdens deze nestkastcontrole. Helaas was het broedsel nijlgans met eieren verlaten. Volgend jaar nieuwe kansen.

Ralf Bovée - Vogelwerkgroep 't Hökske in Sevenum

Broedresultaten Steenuil 2024

Het is goed om te mogen vaststellen dat in 2024 weer een aantal records gebroken zijn. Zo is bijvoorbeeld het aantal vastgestelde territoria meer dan verdubbeld. Een prima, maar vooral belangrijk, resultaat. Immers we kunnen steenuilen pas goed beschermen als we weten waar ze zitten. Door de jaarlijkse inventarisatie van territoria weten we steeds beter voor welke plekjes onze steenuilen gekozen hebben. Lang niet al deze uilen zullen in nestkasten gaan broeden. Een deel van de koppeltjes, 30-40%, kiest voor een andere broedplaats, zoals een holte in een boom of onder dakplaten of -pannen. Het aantal bezette nestkasten zegt dus maar deels iets over het aantal steenuilen in onze provincie. Inventarisatie van territoria is de sleutel om echt zicht te krijgen op deze aantallen. Fijn dus dat dit bij steeds meer werkgroepen onderdeel geworden is van het veldwerk. Ondanks het gegeven dat we dit jaar ook een record hadden als het gaat om het aantal gelukke nesten, was het aantal succesvol uitgevlogen juvenielen dit jaar erg laag; een negatief record. De gemiddelden van de afgelopen vijf jaren zijn:

Jaar	Gemiddeld uitgevlogen
2020	2,44
2021	2,40
2022	2,28
2023	2,29
2024	1,53

In 2024 dus een erg laag aantal succesvol uitgevlogen jonge steenuilen: 1,53. De vermoedelijke oorzaak ligt waarschijnlijk in de combinatie van slecht weer en weinig aanbod van voedsel. Die factoren juist in de periode dat jonge steenuilen nog erg klein en kwetsbaar zijn heeft waarschijnlijk een sterk negatieve invloed gehad op het aantal jongen dat uiteindelijk uitgevlogen is.

Dit neemt niet weg dat we meer dan tevreden kunnen zijn met de 'overall-resultaten'. Meer nesten vastgesteld en meer van deze nesten zijn ook gelukt (tenminste 1 jong succesvol uitgevlogen). De al eerder ingezette stijgende lijn wordt gelukkig doorgezet!

Wat kan helpen bij kastbezetting; Nestkast steenuil richting zon?!

Lange tijd hielden we bij het plaatsen van nestkasten rekening met de windrichting. Immers met de invliegopening naar het westen of zuidwesten was het risico groot dat het inregende of dat de harde koude wind tot in de nestkast kon komen. Beiden zijn natuurlijk niet goed. Om dit te voorkomen werden nestkasten vaak met de invliegopening naar het noordoosten of oosten geplaatst.

Omdat de ingangen van veel nestkasten inmiddels zodanig zijn aangepast dat steenmarters er nog nauwelijks in kunnen komen, is het probleem van wind en regen minder groot geworden.

Onderzoek elders in het land heeft uitgewezen dat steenuilen zelfs een lichte voorkeur hebben voor een nestkast met de invliegopening naar het zuidoosten of zuiden. Door alle tussenschotten is het gevaar van regen en wind in de nestkast nog nauwelijks aanwezig.

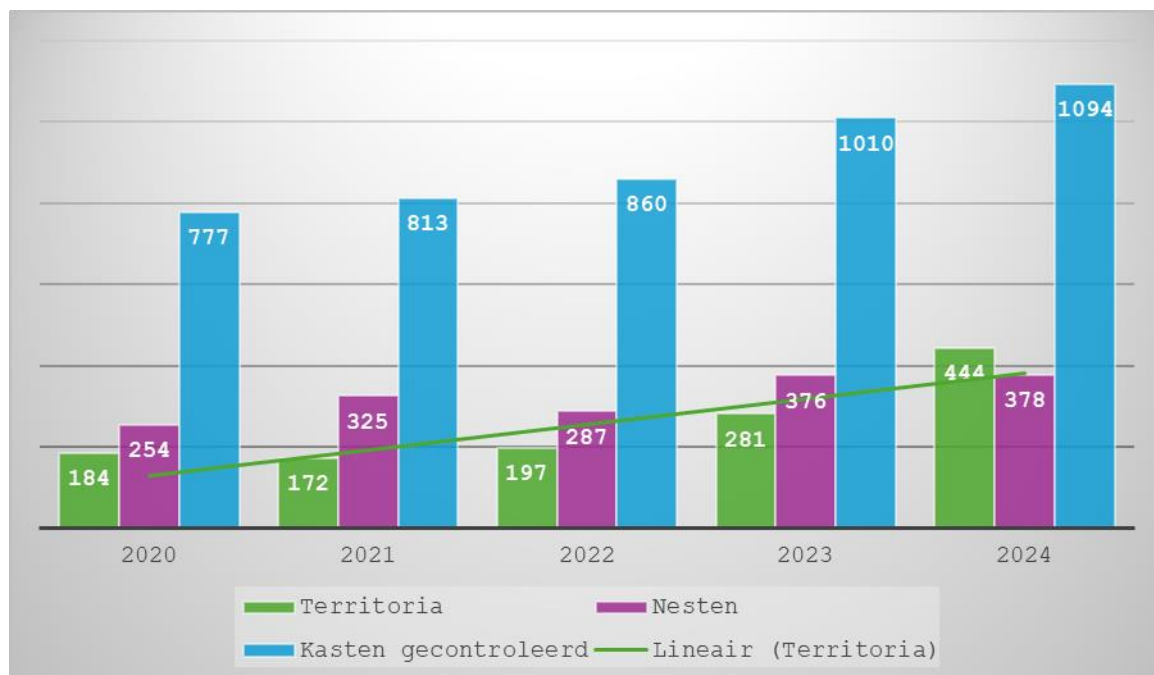
Dat een nestkast, gericht op het zuidoosten of zuiden, mogelijk een lichte voorkeur heeft bij steenuilen is trouwens heel begrijpelijk. Steenuilen zijn echte zonzonbidders en het is toch heerlijk om, vlak voor je voordeur, in het zonnetje te doezelen.

BROEDGEGEVENS STEENUIL 2024								
ZUID-LIMBURG								
NAAM	WERKGROEP	TERRITORIA	KASTEN GECONTROLEERD	NESTEN IN KASTEN	ZEKERE NATUURLIJKE NESTEN	GELUKTE NESTEN	MISLUKTE NESTEN	JUVENIELEN
Alblas Peter	Particulier	onb.	5	2	0	1	1	3
Deckers Jan	IVN Elsloo- VWG De Wouw	onb.	6	0	0	0	0	0
Engelen Joël	IVN Ubach o. Worms	2	1	0	1	1	0	onb.
Evens Suzie	IVN Voerendaal	8	36	8	0	4	3	12
Heemels Leon	IVN Spaubeek	4	0	4	0	3	0	8
Heijnen Guido	SWG Itteren	onb.	5	1	0	1	0	1
Hensgens Ger	VWG IVN Eys	2	6	2	0	0	1	4
Kloosterboer Henny	VWG IVN Maastricht	Geen controle uitgevoerd						
Kockelkoren Math	IVN Heuvelland	Geen controle uitgevoerd						
Larosch Cyrille	SWG Swentibold	8	20	10	0	8	2	29
Lumens Ger	Particulier	4	9	4	?	0	4	0
Luijten Mark	Natuurmonumenten Geleenbeek	onb.	26	0	0	0	0	0
Merken, Marcel	VWG Bemelen	9	9	2	1	1	1	5
Meyer Philippe	IVN Eijsden	9	26	9	0	4	5	11
Mingels Jurgen	Ver. tot Natuurbehoud C-K	Geen controle uitgevoerd						
Mourik Vincent	Heuvelland	2	2	2	0	1	1	2
Reumers Huub	St. Grueles Sectie Natuur	onb.	1	1	0	0	0	0
Starmans Sjef	IVN Beekdaelen-Nuth	onb.	9	1	0	1	0	2
Stijnen Peter	WG Stein	5	3	3	1	3	1	12
Spierds Wiel	Wylre-Eckelrade (IVN V'daal)	Geen controle uitgevoerd						
Veen de Jan	IVN Meerssen	48	75	18	0	12	0	26
Wijnands Jos	Werkgroep "T Klein Uulke"	onb.	29	14	0	8	6	27
MIDDEN-NOORD LIMBURG								
NAAM	WERKGROEP	TERRITORIA	KASTEN GECONTROLEERD	NESTEN IN KASTEN	ZEKERE NATUURLIJKE NESTEN	GELUKTE NESTEN	MISLUKTE NESTEN	JUVENIELEN
Beckers Henk	VWG Roerstreek	onb.	16	7	0	2	5	6
Beerends Nico	Tösse Bos en Maas	15	48	17	1	12	5	34
Bosch vd Marion	Maasbracht-Beek / Linne	1	7	0	0	0	0	0
Drevijn Remco	IVN - UWG Weert	35	41	14	1	9	6	23
Faasen, Leugène	IVN Maasduinen	20	18	9	0	6	3	14
Hagens Ton	VWG 't Hokske Sevenum	51	48	19	0	15	4	39
Heemels Jan	Particulier	onb.	2	0	0	0	0	0
Heijkers Jan	Particulier	onb.	53	13	3	6	7	28
Hoeijmakers Mia	IVN Maasdorpen	43	38	30	0	25	5	49
Kerkhoff Dirk	IVN Maas en Niers	59	157	59	0	51	8	154
Leeters Hans	Particulier	9	9	3	0	2	1	7
Luijten Har	SWG VWG Nederweert	33	101	31	2	72	4	72
Michels Gerrit	UWG Maas en Peel	onb.	83	22	0	18	4	59
Stevens Hans	WG Steenuilen Leudal	19	100	19	2	14	7	41
Verstappen Martien	Eiland in de Maas	10	30	8	2	5	3	13
Visscher Geco	VWG De Haeselaar	48	75	28	4	21	11	52
		TERRITORIA	KASTEN GECONTROLEERD	NESTEN IN KASTEN	ZEKERE NATUURLIJKE NESTEN	GELUKTE NESTEN	MISLUKTE NESTEN	JUVENIELEN
Totaal 2024		444	1094	360	18	306	98	733
Totaal 2023		197	1010	357	19	266	100	864
Totaal 2022		281	860	281	6	212	72	655
Totaal 2021		172	813	299	26	223	81	773
Totaal 2020		184	777	241	13	192	59	622

Aantal territoria-nesten-gecontroleerde kasten

Bovenstaand cijfers waar we met elkaar best trots op mogen zijn! Het aantal feitelijke nesten (nesten in kasten en nesten op natuurlijke plaatsen) kan jaarlijks verschillen. Het aanbod van voedsel en het weer kunnen hier invloed op hebben. Het gaat echter vooral om de stijgende (groene) lijn van het aantal vastgestelde territoria.

De afgelopen jaren hebben we op allerlei manieren telkens de nadruk gelegd op het belang van territoriuminventarisatie. Het lijkt erop dat steeds meer werkgroepen niet meer alleen uitgaan van reeds geplaatste nestkasten, maar vooral ook van territoria. Dat is een goede ontwikkeling. Immers, als we weten waar steenuilen zitten, is het makkelijker om ze te beschermen. Dat beschermen kan dan bijvoorbeeld door een nestkast in het territorium te plaatsen. Hiermee heeft de steenuil extra nestgelegenheid; een belangrijke beschermingsmaatregel.

Ook zien we aan de cijfers dat het aantal gecontroleerde nestkasten een mooie stijgende lijn vertoont. Hierdoor krijgen we steeds meer inzicht in de populatie steenuilen in Limburg.

Broedresultaten Kerkuil 2024

Dat kerkuilen echte 'voedsel-specialisten' zijn weten we. Vogels en insecten passen niet goed in het standaardmenu van de kerkuil. Af en toe wordt weleens een vogel gegrepen, maar de focus is toch vooral gericht op muizen. Als het aanbod van muizen laag is, dan heeft dit onmiddellijk invloed op de reproductie bij kerkuilen. Bij wat langduriger voedselgebrek wordt de conditie van de adulte vogels minder. Hierdoor kiezen ze ervoor om helemaal niet aan een broedsel te beginnen of minder eieren dan gewoonlijk te leggen. Zowel de berichten uit het veld als de uiteindelijke cijfers van dit jaar bevestigen dit. Legsels van 3 eieren, waar normaal gesproken 4-6 eieren gelegd worden, waren geen uitzondering.

Nou is het natuurlijk geen uitzondering dat de broedresultaten, het aantal succesvol uitgevlogen juvenielen, elk jaar schommelen. Dat heeft voor een specialist als de kerkuil vooral te maken met de beschikbaarheid van voedsel. Veel muizen beschikbaar? Dan vaak ook hoge aantallen jongen. Weinig muizen? Dan zien we het tegenovergestelde. Van dat laatste lijkt in 2024 sprake te zijn geweest.

Hoewel niet zo extreem als bij steenuilen was het gemiddeld aantal uitgevlogen juvenielen per nest toch vrij laag. De cijfers van de afgelopen 4 jaar:

Jaar	Gemiddeld uitgevlogen
2021	3,3
2022	2,6
2023	3,6
2024	2,6

Daarnaast viel op dat het aantal 2^e broedsels dit jaar laag was. Kerkuilen starten met een 2^e broedsel als hun conditie daar goed genoeg voor is en juist dat wordt vooral bepaald door het aanbod van voedsel. Tot slot was het opvallend dat nogal wat kerkuilen er voor kozen om heel laat in het seizoen, vanaf augustus-september, pas met hun 1^e broedsel te beginnen.

Al met al geen geweldig broedseizoen voor de kerkuilen, maar er is hoop, we hebben slechtere gehad. Dus vol goede moed op naar 2025!

2024

BROEDGEGEVENS KERKUIL 2024

ZUID-LIMBURG

NAAM	WERKGROEP	2021 1e broedsels	2022 1e broedsels	2023 1e broedsels	2024 1e broedsels	WAARVAN MISLUKT 1E BROEDSEL	UITGEVLOGEN JUVENIELEN 1E BROEDSEL	NIET GECONTROLEERD	GEMIDDELD UITGEVLOGEN	AANTAL 2E BROEDSELS	WAARVAN MISLUKT 2E BROEDSEL	UITGEVLOGEN JUVENIELEN 2E BROEDSEL	GEMIDDELD UITGEVLOGEN
Bekker Dick	Maastricht	3	3	0	1	0	2	0	2				
Bruls, Wiel	IVN Beekdaelen-Schinnen	2	1	7	8	1	21	0	2,6				
Eussen, Peter	Werkgroep Heihof	1	2	5	4	2	7	1	1,8				
Evens Suzie	IVN Voerendaal	4	2	3	8	1	22	0	2,8	1	0	1	1
Hensgens Ger	VWG IVN Eys	2	0	2	4	0	10	0	2,5				
Lumens, Ger	Particulier	0	0	0	2	0	5	0	2,5	1	0	2	2
Mourik Vincent	Heuvelland	0	0	3	5	0	17	8	3,4	1	0	3	3
Reumers Huub	Stichting Gruelles Sectie Natuur	1	0	1	1	0	3	0	3				
Stijnen Peter	WG Stein	2	5	4	2	0	7	0	3,5				
Veen de Jan	IVN Meerssen	5			8	5	12	0	1,5				
Wijnands, Jos	t Klein Uulke	0	0	4	3	0	10	0	3,3				

MIDDEN-NOORD LIMBURG

Beckers Henk	VWG Roerstreek	8	2	8	4	0	10	onb	2,5				
Beerends Nico	Tösse Bos en Maas	0	0	4	1	0	5	2	5				
Bosch Jacques	Particulier	5	4	6	6	1	20	1	3,3				
Bovee Ralf	VWG 't Hokske Sevenum	14	2	14	Geen gegevens bekend								
Ekers Peter	KWG VWG Nederweert	12	2	7	9	1	24	0	2,6				
Heijkers Jan	Particulier	9	1	9	16	6	19	0	1,1				
Hoeijmakers Mia	IVN Maasdorpen	3	1	4	2	0	4	3	2				
Kerkhoff Dirk	IVN Maas en Niers	16	9	33	15	3	32	26	2,1				
Michels Gerrit	UWG Maas en Peel	22	2	20	15	1	36	0	2,4				
Stevens Hans	WG Steenuilen Leudal	9	3	9	5	0	13	0	2,6				
Verstappen Martien	Eiland in de Maas	2	0	1	1	0	3	0	3				
Visscher Geco	VWG De Haeselaar	11	2	9	6	0	14	0	2,3				
TOTAAL 2024					126	21	296	41	2,6	3	0	6	2
TOTAAL 2023				155		3	554	37	3,6	7	1	23	3,3
TOTAAL 2022			41			5	106	22	2,6	1	0	3	3
TOTAAL 2021		131				14	452	31	3,3	7	5	12	1,7

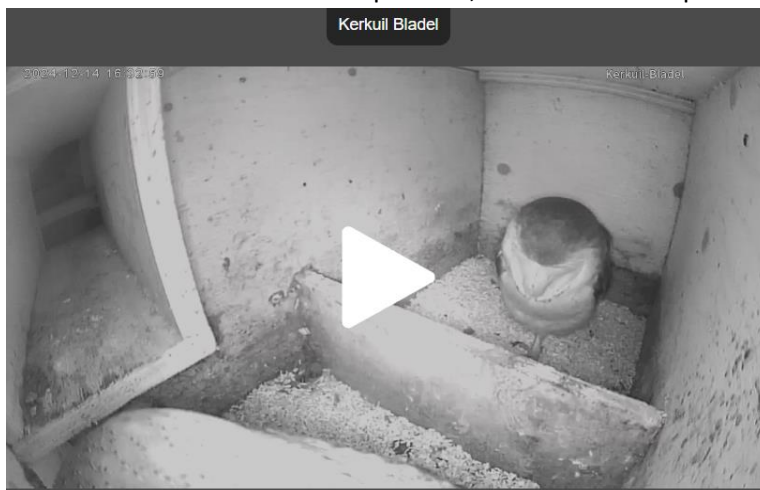

Belangrijke overwegingen bij gebruik nestcamera's

De ontwikkeling van nestcamera's is niet te stoppen. Steeds meer varianten en mogelijkheden komen op de markt en die hebben inmiddels ook hun weg naar de kerkuilenkast gevonden.

De toepassing van nestcamera's bij kerkuilenkasten kan, mits zorgvuldig uitgevoerd, zeker meerwaarde opleveren voor de bescherming van de soort. Er zitten echter ook wat mogelijke risico's en nadelen aan, waar vooraf goed over na moet worden gedacht. In dit memo zetten we een aantal belangrijke richtlijnen en aandachtspunten op een rij.

- Als een kasteigenaar een camera wil (laten) installeren is het veel beter om dat te begeleiden dan het proberen tegen te houden. Het plaatsen en gebruiken van een nestcamera is ook niet bij wet verboden. Maar dat is alleen zo, als het geen enkele verstoring oplevert tijdens installatie, gebruik en onderhoud. Het verstoren van een broedlocatie, op welke manier dan ook, is verboden.
- Het belang van de uil (als soort) blijft altijd leidend, maar er zijn zowel potentiële voor- als nadelen, dus maatwerk is in alle gevallen vereist.
- Een goed geplaatste nestcamera biedt veel meer inzicht in wat zich in de kast afspeelt dan een enkel controlebezoek (legdatum, aantal eieren, datum eerste uitkomst, etc). Dat werkt natuurlijk alleen maar als die data en inzichten dan wel vastgelegd en gedeeld worden. Dit kan bijv. via NESTKAART als extra 'bezoeken'. Het is belangrijk om met de kasteigenaren af te spreken hoe deze extra data in NESTKAART terecht komt (zonder dubbeling). Als SKWN horen we ook graag als er van kasten extra data wordt verzameld. We proberen zo langzaam een landelijk overzicht op te bouwen van kasten waar extra informatie beschikbaar is. De nestcamera's bieden op deze manier een unieke kans om belangrijke data te verzamelen over broed- en nestsucces; zonde als we die kans laten liggen..
- Een kastbezoek is met behulp van camera's ook veel beter te plannen, waardoor kans op verstoring bij te vroeg bezoek en kans op te laat komen flink kunnen verminderen.
- De camera en toebehoren zelf (bekabeling, zender, batterij, etc) mogen uiteraard nooit verstoring of belemmering opleveren. Het kan dus zijn dat de kast moet worden aangepast om alles op een goede plek kwijt te kunnen. Denk hierbij ook aan het risico van losraken of zelfs doorbijten van de bekabeling of het verstrikt raken in losse bekabeling binnen of buiten de kast.

Bron: nestkastnu.nl

- Bij kerkuilen mag onder geen voorwaarde daglicht verlichting worden toegepast. De beelden uit de kast zullen met de huidige stand der techniek dus altijd in zwart/wit (infrarood) zijn. De kerkuilen zijn niet gevoelig voor infrarood licht. Controleer ook dat de camera geen ingebouwde aan-uit, actief-niet actief, of 'beweging gedetecteerd' lampje in zichtbaar licht heeft.
- Denk bij verstoring ook aan het risico van geluid, bijvoorbeeld bij het inzoomen van de camera of het aan/uit schakelen. Deze geluiden kunnen in de kast veel onrust veroorzaken.
- Het installeren, onderhouden en verhelpen van storingen kan alleen plaatsvinden buiten het broedseizoen. Als gedurende het broedseizoen een storing optreedt is het dus einde voorstelling tot in ieder geval de eerstvolgende kastcontrole (ringbezoek of nacontrole). Tussentijds storingen verhelpen zal altijd tot onacceptabele verstoring van het nest leiden. Denk hierbij ook aan de

vervuiling van de cameralens/lenzen. Niet alleen het stof in de kast, maar ook rondspattende lichaamsvloeistoffen van uilen en prooien hebben al menig camerabeeld tijdenlang geblokkeerd. Een hoger standpunt van de camera vermindert de kans daarop wel aanzienlijk.

- Een minder voor de hand liggend risico vormt het 'ingrijpen' door de kasteigenaar of andere kijkers bij bijvoorbeeld honger, ziekte of bewoning door andere soorten. Het standpunt blijft hierbij dat er in principe niet wordt ingegrepen in een natuurlijk proces, ook omdat je nooit kunt overzien of het wel echt in het belang van de soort is om een hongerig of ziek dier uit de kast te 'redden'. Daarnaast is het ook wettelijk verboden. Maar dit zijn vaak complexe discussies die veel tijd kunnen kosten en dan alsnog kunnen eindigen in onbegrip.
- Het delen van live nestbeelden op social media heeft helaas ook nog altijd een risico op eier- of kuikenroof door illegale handelaren. Het is goed om ook dit vooraf met de kasteigenaar te bespreken.
- In een aantal regio's worden hele goedkope camera's geplaatst die alleen ter plaatse met een uitlees unit kunnen worden bekeken. Hoewel de kwaliteit van deze beelden niet bijzonder goed is zitten er veel voordelen aan deze keuze. Vanwege de lage kostprijs kunnen heel veel kasten met een camera worden uitgerust en al vroeg in het seizoen zonder enige verstoring worden gecontroleerd. Ook kasten op moeilijk bereikbare plekken kunnen zo toch eenvoudig vooraf worden gecontroleerd, voordat ladders en stellages worden aangebracht. Uiteraard kunnen ook de kasteigenaren een uitleesunit aanschaffen om mee te genieten van de ontwikkeling, maar het uitzwerven van beeldmateriaal op social media wordt hiermee ook sterk beperkt.

Technische ondersteuning bij keuze van camera en toebehoren

Wij hebben als landelijke stichting niet de mogelijkheden om de ontwikkeling van de techniek op de voet te volgen en hierin te adviseren. Voor ons staat het belang van de kerkuil voorop, zoals verwoord in bovenstaande aandachtspunten.

De vertaling van de aandachtspunten in een werkende technische oplossing is werk voor experts of volhardende amateurs. Er zijn vele aanbieders op de markt en het is voor ons niet mogelijk om bij te houden of zij aan bovenstaande eisen voldoen, nu en in de toekomst. In veel vogelwerkgroepen zijn wel één of meer personen aanwezig met enige ervaring met nestcamera's.

Een leverancier die ons heeft bevestigd te kunnen voldoen aan de voorwaarden die hierboven zijn gesteld is <https://www.wildlifemonitoringsolutions.nl/> , maar er zijn ongetwijfeld nog meer leveranciers die dit kunnen.

Bron: website Stichting Kerkuilen Werkgroep Nederland

Bijeenkomst Limburgse ringers

In Limburg zijn 16 vrijwilligers actief bezig met het ringen van steen- en kerkuilen. Al deze ringers zijn aangesloten bij een lokale werkgroep of ze ringen voor een specifieke werkgroep. Naast de steen- en kerkuil worden door veel van deze ringers ook andere vogels zoals bos- en ransuil, oehoe en allerlei roofvogelsoorten geringd. De Limburgse ringers zijn vaak aangesloten bij lokale werkgroepen of ze ringen ten behoeve van zo'n werkgroep.

Op 27 februari 2024 kwamen, onder de vlag van Vogelwacht Limburg, bijna al deze ringers bij elkaar. In een zaaltje in cultureel centrum in Heel werd kennisgemaakt en werden ervaringen gedeeld. Het doel van deze eerste ontmoeting was om elkaar te leren kennen, te horen van elkaars ervaringen en werkmethodeken en te delen wie nu waar actief is.

Opleiding

Bij het ringen van vogels gaat het niet alleen om het goed aanleggen van een ring om de poot van die vogel. Veilig werken op hoogte, het op een goede manier vasthouden van een vogel, het inschatten van de conditie van een vogel, het op de juiste manier meten en wegen, zijn allemaal elementen die een ringer moet beheersen. Daarvoor heeft de ringer een meerjarige opleiding gevolgd (theorie en praktijk) en moet hij/zij om de paar jaar deelnemen aan een certificeringsbijeenkomst. Dit alles om de kwaliteit van het ringen te waarborgen.

Tijdens de bijeenkomst in Heel is afgesproken dat de Limburgse ringers daarnaast ook nog eens bij elkaar in de keuken gaan kijken. Ringers die daar behoefte aan hebben, gaan bij elkaar op bezoek en gaan samen aan de slag. Op die manier wordt kennis in de praktijk overgedragen.

Camera bij nestkastcontrole kerkuil

Er zijn nogal wat ringers die ervaring hebben met nestkastcontroles waarbij een camera op een uitschuifbare houder (steel) gebruikt wordt. Gebruik van een camera kan vaak bij nestkasten van zowel kerk- als bosuilen. De ervaringen zijn ronduit positief. Het lijkt erop dat de verstoring minder is. Vogels blijven in bijna alle gevallen op de nesten zitten. Minder verstoring dus en tegelijkertijd kan op deze manier ook vastgesteld worden wat de status van het nest is; zijn er eieren en wat is de leeftijd van de pullen? Hierdoor kan het juiste moment van ringen beter bepaald worden.

Aanwas nieuwe ringers

Omdat steeds meer ringers (gelukkig 😊) steeds ouder worden en er weinig aanwas is van jongere ringers, is de aanwas van nieuwe ringers wel een punt van zorg. De huidige ringers ondersteunen elkaar en vallen voor elkaar in, maar het is wel wenselijk dat er een aantal nieuwe ringers bij gaan komen. Voor belangstellenden is op de site van Vogeltrekstation (<https://vogeltrekstation.nl/pages/ringer-worden>) meer informatie te vinden. Uiteraard kunnen mensen die belangstelling hebben ook contact met ondergetekende opnemen.

Al met al een bijzonder zinvolle eerste bijeenkomst.

Geco Visscher

Verspreidingsonderzoek van kleine zoogdieren in Nederland met behulp van braakballen

Dat uilen jagers zijn en braakballen produceren weten de meeste mensen waarschijnlijk wel. Maar dat die braakballen enorm belangrijk zijn voor ons inzicht in de verspreiding van kleine zoogdieren (muizen en spitsmuizen) in ons land, is vaak minder bekend.

Inleiding

Al jaren verzamelt de Zoogdierverseniging verspreidingsgegevens van onze inheemse soorten muizen en spitsmuizen aan de hand van de inhoud van braakballen. Sinds 2005 gebeurt dit binnen het meetprogramma 'Verspreidingsonderzoek Muizen', als onderdeel van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM). Het braakbalonderzoek levert data aangaande de landelijke verspreiding van alle soorten spitsmuizen, woelmuizen (zoals de veldmuis) en ware muizen (zoals de dwergmuis). Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) kan met behulp van deze verzamelde verspreidingsdata voor alle soorten trends berekenen: of deze voor- of achteruit gaan.

Braakballen

Het onderzoek is geheel afhankelijk van de informatie uit braakballen. Deze bestaan uit in de maag samengeknede onverteerde resten van geconsumeerde prooien: botten, haren en nagels en worden door de bek naar buiten gewerkt; uitgebraakt dus.

Alle niet verteerbare delen van een zoogdiertje blijven dus bewaard in zo'n braakbal, maar alleen de bovenschedel en de onderkaken zijn te determineren tot op soort en daarmee relevant voor het onderzoek.

Hoewel alle soorten uilen braakballen produceren, leveren kerkuilen ons verreweg de meeste data. Kerkuilen komen in principe in heel Nederland voor en broeden bijna zonder uitzondering in uilenkasten die in stallen en schuren van vooral boerderijen hangen. Die kasten zijn daar geplaatst en worden onderhouden door een groot netwerk van kerkuilbeschermers, die precies weten dat er ergens gebroed wordt en daarmee dus kunnen helpen bij het verkrijgen van braakballen van een locatie. Het feit dat kerkuilen uitgebreid in de kasten braken maakt dat het verzamelen van dit braakbalmateriaal, in vergelijking met andere uilen, relatief simpel is. Een ander groot voordeel van kerkuilen is dat ze alle soorten muizen en spitsmuizen eten, waardoor hun braakballen een goed beeld geven van wat er aan die kleine zoogdieren in hun jachtgebied leeft. Spitsmuizen worden vaak niet of minder door andere soorten uilen gegeten.

Waterspitsmuis als voorbeeld

Eén van de soorten die belangrijk is voor het braakbalonderzoek is de waterspitsmuis. Het is een vrij zeldzame soort die in een groot deel van Nederland voorkomt, maar vaak verspreid en in lage dichtheden. Het is de grootste spitsmuis van Europa, die voorkomt langs stromend tot stilstaand water, liefst met een behoorlijk ontwikkelde watervegetatie en ruig begroeide oevers. Hij vangt zijn voedsel zowel onder als boven water.

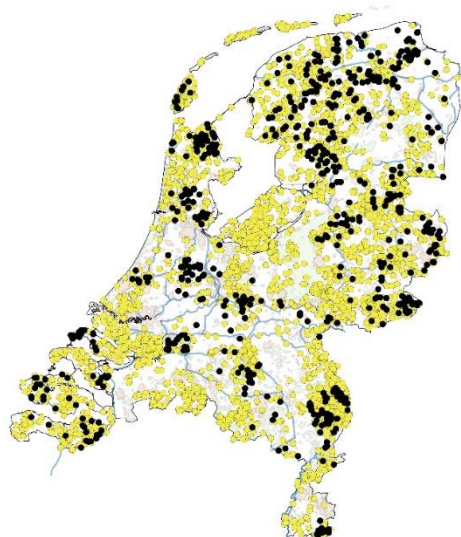

Waterspitsmuis (© Wesley Overman)

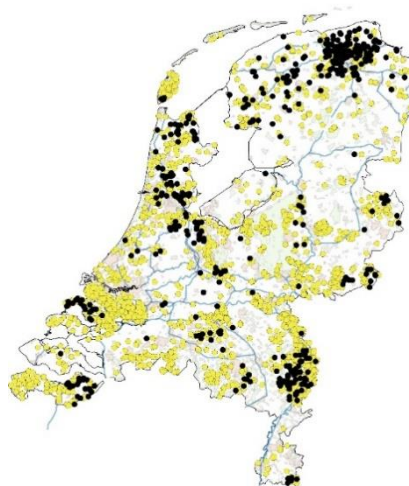
Wanneer we naar de gegevens vanuit het braakbalonderzoek uit de periode 2000-2012 (figuur 1) kijken, zien we dat er voor heel Nederland een prima spreiding is van het aantal bemonsterde locaties en dat er duidelijk gebieden zijn met en zonder waterspitsmuizen. Een groot deel van die

betere natte gebieden, zoals het lage midden van Friesland, de Vechtplassen en de natte gebieden van Noord-Holland boven het Noordzeekanaal, komen er goed uit. Maar wanneer we deze periode vergelijken met de laatste 10 jaar (vanaf 2013; figuur 2) zien we veel gebieden met waterspitsmuis terugkomen, maar zijn er ook meerdere die verdwenen zijn. Het lijkt of de soort daar niet meer voor zou komen, maar wat vooral speelt is dat er in een flink aantal gebieden minder gemonsterd is. Dit is met name aan de orde in Drenthe, Overijssel, delen van Gelderland, Zeeland (Walcheren en Zuid-Beveland) en rond Nieuwkoop. Hierdoor wordt het lastiger een goede vergelijking met andere perioden te maken en trends te berekenen.

Figuur 1. Waterspitsmuis gevonden in alle braakballen in de periode 2000-2012.

Figuur 2. Vondsten in de laatste 10 Jaar (vanaf 2013)

Meehelpen met het braakbalonderzoek

Het blijft voor ons inzicht in de verspreiding van onze muizen en spitsmuizen van groot belang dat er op zoveel mogelijk locaties gemonsterd blijft worden. We roepen dan ook een ieder op om de Zoogdiervereniging bij het braakbalonderzoek te steunen door van zoveel mogelijk kerkuillocaties braakballen te verzamelen. Om iets zinnigs te kunnen zeggen over het voorkomen van de muizensoorten binnen het jachtgebied van een kerkuilpaartje hebben we een minimum aantal van 150 prooien nodig, wat neerkomt op ongeveer 50 tot 60 braakballen per locatie. Omdat veel kerkuilwerkgroepen verzamelen voor educatie op scholen, verdwijnt er nu nog veel informatie voor ons onderzoek. Om dit materiaal beschikbaar te krijgen voor analyse, maar de scholen tegelijkertijd toch te kunnen blijven voorzien van braakballen, heeft de Zoogdiervereniging een grote voorraad zogenaamde 'ruilballen'. Dit is surplusmateriaal dat geruild kan worden tegen braakballen van locaties die voor het verspreidingsonderzoek van belang zijn.

Van de braakballen die bij de Zoogdiervereniging binnen komen worden unieke partijen gemaakt, die vervolgens worden aangeboden aan onze groep vrijwilligers (pluizers). Zij analyseren het materiaal en sturen de resultaten (de schedels en onderkaken) retour naar de Zoogdiervereniging voor controle. De gecheckte gegevens worden ingebracht in de NDFF (Nationale Databank Flora en Fauna), waarmee ze voor een ieder beschikbaar zijn. De resultaten van elke partij worden tevens direct na analyse gedeeld met de braakballeverancier.

Braakbalmateriaal kan gratis naar de Zoogdiervereniging opgestuurd worden door gebruik te maken van ons antwoordnummer: **Zoogdiervereniging, Antwoordnummer 98198, 6500 VA Nijmegen**. Voor vragen kan een ieder op werkdagen van maandag tot en met donderdag terecht op ons secretariaat (024-7410502).

Dick Bekker (Zoogdiervereniging)

Verdrinking...we kunnen er iets tegen doen

Jonge steenuilen verlaten het nest als ze ongeveer 4-5 weken oud zijn. Gedurende de eerste weken blijven de jonge steenuilen nog in de omgeving van hun geboorteplek en ze keren ook regelmatig terug naar het 'veilige nest'. In die eerste weken oefenen ze met vliegen en verkennen ze de omgeving. Jonge steenuilen zijn erg nieuwsgierig en vaak nog niet heel handig met vliegen. Die combinatie is gevaarlijk; in die verkenningsperiode worden dan ook relatief veel jonge steenuilen dood gevonden. Uit onderzoek blijkt dat 10% hiervan de dood heeft gevonden door verdrinking in een drinkbak. Het gaat hierbij om drinkbakken voor vee die in weilanden staan.

Op allerlei manieren wordt geprobeerd om dit te voorkomen. Stukken hout of foam worden in drinkbakken gelegd, maar het blijkt dat dit niet goed werkt; steenuilen weten er vaak geen gebruik van te maken. Veel vrijwilligers kennen inmiddels de door STONE ontwikkelde drinkbak.

Meer informatie hierover is te lezen op de site van STONE: <https://www.steenuil.nl/veilige-drinkbak>

Testen hebben uitgewezen dat steenuilen hier levend uit kunnen komen. Inmiddels hebben we ook goede ervaringen met een vergelijkbare oplossing; een ouderwetse wasmand in de drinkbak plaatsen. Ook hierbij gebruikt de steenuil de binnenbak (de wasmand) om uit de drinkbak te klauteren. Om te voorkomen dat een paard, ezel of koe de wasmand uit de drinkbak 'pakt', is het wel belangrijk om deze vast te maken.

Vaak wordt als drinkbak een oude badkuip of iets vergelijkbaars gebruikt. Daarin kan natuurlijk geen wasmand geplaatst worden. Een stuk hout kan helpen, maar vooral paarden hebben hier een hekel aan en steenuilen weten het hout vaak niet goed te gebruiken. Voor die situaties bestaat een nog veel simpeler oplossing. Met een tot de rand gevulde drinkbak (tot maximaal 4-5 centimeter onder de rand) is het voor steenuilen mogelijk om er uit te klimmen.

Regelmatig bijvullen dus!

Geco Visscher

Steenuilveilige drinkbak

Foto: STONE

Een oude wasmand helpt ook Foto:Geco Visscher

Jaarlijkse bijeenkomst

Datum/tijd: donderdag, 23 januari 2025 / 19.30 uur (zaal open om 19.00 uur)

Plaats: Cultureel Centrum Don Bosco, Monseigneur Savelbergweg 100, 6097 AE Heel

Vogelwacht Limburg wil graag iedereen die zich in Limburg inzet voor de bescherming van steen- en kerkuilen hiervoor bedanken. Zonder vrijwilligers zou het immers heel veel slechter gaan met deze twee uilensoorten. Daarom ook dit jaar weer een 'uilenavond voor vrijwilligers'.

Deze keer is gekozen voor het Cultureel Centrum in Heel. Een mooie locatie met prima parkeergelegenheid. Niet alleen het parkeren, maar ook de toegang is uiteraard gratis.

Tijdens deze avond zullen we, naast een aantal huishoudelijke zaken, aandacht besteden aan de broedresultaten en mogelijke adviezen die we hieruit kunnen halen.

Na de pauze geeft Scipio van Lierop, voorzitter van de Oehoe Werkgroep Nederland, een lezing over de oehoe. Hoe zit het met de populatie in Limburg, waar komen de Limburgse oehoes vandaan en waar en hoe kunnen we ze vinden? Allemaal onderwerpen die aan de orde gaan komen.

De avond wordt afgesloten door een lezing van Marjon Savelsberg. Marjon doet al sinds 2016 bio akoestisch onderzoek naar de Europese oehoes in en rond de voormalige ENCI-groeve bij Maastricht. Aan de hand van geluidsopnames laat ze horen welke oehoe aan het roepen is en wat voor soort roep dit is. Het geeft een prachtig en verrassend inkijkje in het verborgen leven van deze uil.

Rondom het programma is er natuurlijk volop gelegenheid om weer even bij te praten met 'oude en jonge bekenden'. Net als in eerdere jaren hoop ik op een grote opkomst!

Geco Visscher

De steenuil - Een overzicht van de ontwikkelingen tijdens de eerste levensfase.

Dag 1

Mooi wit dons en
oranje hakken.

Dag 3

De ogen zijn nog altijd gesloten.

Dag 5

De eerste tekenen van het grijze
donspak worden zichtbaar.

Dag 7

De eitand is bijna altijd nog te zien.

Dag 9

Het jong is nu grijs en
de ogen zijn open.

Dag 11

De eerste bruine veertjes beginnen
door te komen.

Dag 13

Het jong met grijsgroene ogen
kan rechtop zitten. Vanaf deze
leeftijd kunnen ze geringd worden.

Dag 15

In de blauwgrijze bloedspoen
ontwikkelen zich de slagpennen.

Dag 17

Onder de neusgaten en
aan weerszijden van de snavel
ontwikkelen zich de tastveren.

Dag 19

Rug- en staartveren groeien uit.
Het achterhoofdsgesicht
wordt zichtbaar.

Dag 19

De voor de steenuil karakteristieke
koptekening heeft zich ontwikkeld.

Dag 21

De jongen in dit nest verschillen
onderling weinig in leeftijd.

Dag 23

Het jong zit nu soms al buiten
bij de nestopening.

Dag 25

De witte 'V' op het achterhoofd
wordt steeds beter zichtbaar.

Dag 27

Veel kleine uilensoorten
hebben een dergelijke tekening
op het achterhoofd.

Dag 29

De staartpennen hebben bijna
de halve lengte. De jongen zijn nu
takkelingen.

Dag 35

Het laatste dons zit nog op de kop;
anders dan bijvoorbeeld
bij kerkuiljongen is de buik al donsvrij.

Dag 39

Het jong verkent al
zelfstandig het territorium.

Dag 43

Het jeugdkleed is klaar.
In de nazomer komt de volwassen
koptekening tevoorschijn.

 Brabants Landschap
Coördinatiepunt Landschapsbeheer

**Netwerk UILEN
BESCHERMING
BRABANT**

Fotograaf: Rob Hendriks
Tekst uit: 'Steenuilen'
van P. en W. Beersma
& A. van den Burg.
Ontwerp: Esmée Vogels

